

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1916 kl. 3 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ till sammankallande av en fredskonferens av neutrala stater.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida genom svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ må kunna sammankallas en officiell fredskonferens av neutrala stater med uppdrag att uppgöra förslag till grundvalar för en varaktig fred, byggd på rustningarnas avskaffande enligt allmän överenskommelse i samband med införande av en internationell rättsordning, som vill trygga individernas och folkens lika utvecklingsrätt under hägnet av politisk, ekonomisk och andlig frihet.

Motionen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Herr Lindhagens motion avser närmast att utnyttja den möjlighet för fredens återställande och befastande, som kan ligga i ett samlat framträdande från de neutrala staternas sida.

Utskottet.

Utskottet anser, att intet tillfälle får försummas och intet medel lämnas oprövat, som öppnar utsikt för de neutrala att kunna inverka på de krigförande till att fortast möjligt avsluta världskriget. I ett internationellt nödläge, sådant som det nuvarande, är det varje neutral stats plikt att, i den mån det icke medför risk för honom att själv bliva indragen i kriget, göra vad i hans förmåga står för att mildra krigets verkningar och bidra till dess avslutande.

En dylik intervention bör emellertid ske i den form och vid den

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 13 saml. 5 avd. 6 häft. (Nr 9.) 1

tidpunkt, att dess vänskapliga karaktär icke kan missuppfattas varken av den ene eller den andre av de stridande parterna. Självfallet är nämligen, att en i olämplig form eller vid olämplig tidpunkt igångsatt aktion möjligen kan missuppfattas såsom ett partitagande för endera parten. Denna risk minskas emellertid högst avsevärt, om aktionen icke företages endast från en av de neutrala staterna utan, som här avses, från ett flertal neutrala stater, vilka, ehuru med olika sympatier för de krigförande parterna, enats om gemensam aktion.

I den mån som fastställande av den tidpunkt, då en intervention skall äga rum, överlämnas till avgörande åt regeringarna i de neutrala staterna, minskas denna risk till en försvinnande obetydlighet. Försiktigheten härvidlag behöver därför icke drivas så långt, att man enbart av fruktan för att till svar erbålla ett i och för sig ganska ofarligt »otack» avhåller sig från åtgärder, vilkas resultat man på förhand likväl aldrig kan med bestämdhet förutsäga.

Att alltjämt förlägga rätta tidpunkten för en intervention långt fram i tiden kan lätt leda till, att de neutrala staterna försitta möjligheter, som rätt utnyttjade kunde bidra till krigets avslutande. Kriget kan under den närmaste framtiden komma att utveckla sig ovanligt snabbt, och under sådana förhållanden torde det icke vara för tidigt, om svenska riksdagen redan nu fattade ett beslut, som kunde bli uppslaget till en de neutrala staternas gemensamma fredsintervention. Tilläggas bör, att en anhållan sådan som den här nedan föreslagna, icke kan rätteligen uppfattas annorlunda än som ett stöd för regeringen vid en dess eventuella hänvändan till de andra neutrala staternas regeringar.

Höjt över varje tvivel är, att ett dylikt beslut av folkrepresentationen i ovanligt hög grad skulle överensstämma med önskemålen hos den vida övervägande delen av vårt folk. Det skulle med glädje hälsa ett dylikt spontant och auktoritativt uttryck för dess ärliga freds- och neutralitetsvilja, vilken därefter icke längre kunde i utlandet misstänkliggöras på grund av enstaka aktivistiska symptom.

En de neutrala staternas konferens är emellertid påfordrad ej enbart i och för eventuell intervention mellan de krigförande staterna. Ett krigs verkningar begränsas aldrig endast till folken i krig, utan neutrala stater få ävenledes vidkännas de svåraste umbäranden och lidanden. De stater, vilka nu ej äro indragna i kriget, få dagligen erfara detta, och just de staterna böra därför vara de första, som vid en blivande fredskongress framföra och bevaka sådana krav, varigenom neutrala staters intressen under möjliga framtida krig bättre kunna skyddas. Att dylika krav kunna framföras och hävdas med större efter-

tryck och verkan, om de neutrala staterna allt från fredskongressens början stå samlade kring ett gemensamt uppgjort program, än om de först vid den tidpunkten skola påbörja arbetet med ett dylikt, synes ligga i sakens egen natur. Genom att en de neutrala staternas fredskonferens sammankallas, torde därför förarbetet på återuppbyggandet av folkrätten redan nu kunna påbörjas och samtidigt möjligheter skapas för att neutrala staters intressen bättre komma att tillvaratagas vid det framtida slutliga utarbetandet av denna folkrätt.

Om en dylik konferens därutöver skulle lyckas uppställa praktiskt genomförbara förslag, varigenom riskerna för en förnyad kraftmätning mellan staterna av den art som det pågående världskriget kunde minskas, skulle dess arbete för visso hälsas med odelad tillfredsställelse av alla folk, ty efter krigets slut torde i alla stater resa sig en mäktig folkopinion mot förnyade kapprustningar och mot att världen ånyo skulle hemfalla under ett världskrigs elände. Det gäller för fredsvännerna i alla länder att med hjälp av denna opinion föra arbetet mot kapprustningarna och för en internationell rättsordning, där staterna icke vädja till svärdet för avgörande av sina tvister, ett gott stycke framåt. Att de neutrala staterna, vilka redan tidigare genom att icke inblanda sig i kriget ådagalagt sin ärliga fredsvilja, önska att vara i första ledet i ett dylikt arbete för varaktig fred, synes självklart. Det är då också deras plikt att i tid organisera detta arbete.

Att redan nu något närmare uppdraga programmet för en de neutrala staternas fredskonferens torde vara för tidigt. Ett dylikt program kan utformas först på ett senare stadium; men de allmänna riktlinjerna torde i sammanfattning av vad ovan sagts kunna angivas *dels* som en vid lämplig tidpunkt framförd intervention mellan de krigförande parterna, *dels* som förarbeten på de krav, de neutrala staterna för sin del böra framföra vid ett fredsslut och vid det därefter vidtagande arbetet på folkrättens utformande, och *dels* slutligen som ett arbete på uppdragandet av sådana linjer, efter vilka arbetet mot framtida krig praktiskt kan läggas.

Till slut bör påpekas, att en fredskonferens mellan de neutrala staterna även för de krigförande bör kunna verka som en väckelse och en maning, ty vida utöver de neutrala staternas gränser skola i dessa dagar fredssträvandena finna resonans.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, det riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville an-

hålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida genom svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ må kunna sammankallas en officiell fredskonferens av neutrala stater med uppgift att med de medel, som kunna stå en sådan konferens till buds, förbereda en varaktig fred,

Stockholm den 22 mars 1916.

På utskottets vägnar:

GUNNAR LÖWEGREN.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Löwegren, Wikström, Bengtsson* i Göteborg, *Åkerlindh, Sundberg, Persson* i Tofta, *Eurén, Ericson* i Funäsdalen, *Elisson* och *Zander*,

Reservation

av herrar *Åkerlindh, Sundberg, Eurén* och *Elisson*, vilka anfört:

Till grund för såväl motionen som utskottets utlåtande torde ligga en livlig önskan att utfinna något sätt att få slut på världskriget och trygga en varaktig fred.

Denna tanke är uppenbarligen värd det allra största erkännande.

Det vill dock synas som om den föreslagna åtgärden att under pågående krig utan någon som helst påkallan från de stridande makternas sida föranstalta om en officiell fredskonferens icke skulle kunna leda till det åsyftade målet, utan måhända i stället, särskilt beträffande den ifrågasatta fredsmäklareuppgiften, vara ägnad att inveckla de i konferensen deltagande i avsevärda svårigheter.

Med anledning härav och då Kungl. Maj:ts regering, om tilläven tyrs verkligen skulle yppas något tillfälle att utan risk ingripa i åsyftad riktning, icke lärer försumma att vidtaga erforderliga åtgärder, samt någon föregående påtryckning från riksdagens sida i enlighet med motionen eller utskottets förslag följaktligen icke torde vara av behovet påkallad, få vi hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.